Opgave 3 Niet Ok

19 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Leopolds landethiek met de begrafenisceremonie voor Ok: de ceremonie drukt uit dat de mens samen met de natuurlijke wereld een leefgemeenschap vormt, waarvoor de mens zorg moet dragen 1
- een uitleg met tekst 5 dat milieufilosofisch onderzoek naar de morele relatie tussen mens en natuur, zoals dat van Leopold, belangrijk is voor hedendaagse problemen rondom klimaatverandering, omdat het uitdaagt tot denken over de zorg voor ecosystemen / een niet-instrumentele benadering / de morele cirkel / toekomstige generaties 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De begrafenisceremonie voor Ok laat zien dat de mensen samen met Ok deel zijn van een natuurlijke wereld, een leefgemeenschap waar mensen zorg voor moeten dragen. De gezondheid van het ecosysteem van levende en niet-levende natuur staat centraal. Dit is wat Leopold ook benadrukt met zijn landethiek. De brief aan de toekomst laat zien dat mensen zich hiervan bewust zijn. 1
- Milieufilosofisch onderzoek, zoals Leopolds landethiek, onderzoekt de morele relatie tussen mens en natuur. Dit is belangrijk voor hedendaagse problemen rondom klimaatverandering, omdat dit uitdaagt tot kritisch denken over het belang van en de zorg voor de gezondheid van onderling verbonden ecosystemen waarvan mensen deel uitmaken. Het leidt bijvoorbeeld tot de vraag of gletsjers zoals Ok ook binnen de morele cirkel vallen, evenals toekomstige generaties. 1

20 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg wat Plessner bedoelt met medewereld: de wereld die mensen met elkaar delen, waarin de excentrische positionaliteit van mensen tot uitdrukking komt / waarin innerlijke ervaringen en uiterlijke gedragingen samenkomen / waarin mensen zich uitdrukken om hun innerlijk met anderen te delen.

voorbeeld van een goed antwoord:
Volgens Plessner is het kenmerkend voor mensen dat ze niet met zichzelf samenvallen en daarom onderling ook een medewereld delen. Hierin delen we onze gedachten en verlangens met elkaar en proberen we uitdrukking te geven aan wat we waardevol vinden.

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van de relatie tussen denken, taal en moraliteit volgens Aristoteles: door taal kunnen we rationeel nadenken, waardoor we tot morele principes kunnen komen 1
- een argument voor het gebruiken van nieuwe woorden zoals ‘solastalgie’, met de relatie tussen denken, taal en moraliteit volgens Aristoteles 1
- een argument voor het gebruiken van nieuwe woorden zoals ‘solastalgie’, met het begrippenpaar taal en symbool, waarbij taal bestaat uit symbolen als tekens met betekenis 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Aristoteles stelt onze mogelijkheid om taal te gebruiken ons in staat om abstract te denken, logisch te redeneren en ons helder uit te drukken. Hierdoor kunnen we ook rationeel nadenken over het onderscheid tussen goed en kwaad dat alleen mensen kunnen maken, waardoor we morele principes hebben en daarnaar kunnen handelen. 1
- Door de relatie tussen denken, taal en moraliteit kunnen we rationeel nadenken over zoiets als klimaatverandering. Als we daarbij nieuwe begrippen gebruiken, zoals ‘solastalgie’, kunnen ook nieuwe morele principes ontstaan. Zo kan een nieuw woord ons aanzetten tot het organiseren van een begrafenisceremonie of het plaatsen van een gedenksteen met een bericht aan toekomstige generaties. Een nieuw begrip kan dus helpen om mensen te stimuleren tot het beter omgaan met hun omgeving, met de aarde en met hun thuis.
  Onze taal bestaat uit symbolen en die symbolen zijn tekens die een bepaalde betekenis hebben. Nieuwe omstandigheden kunnen om nieuwe betekenissen vragen. Tegenwoordig smelten door klimaatverandering hele gletsjers weg, die eerder onderdeel waren van de thuisomgeving van mensen. Dit kan een gevoel van heimwee oproepen naar toen de gletsjers er nog wel waren, zonder dat mensen van huis zijn weggegaan. Als we deze nieuwe situatie helder willen uitdrukken en erover willen kunnen nadenken, dan hebben we nieuwe woorden en symbolen, nieuwe taal nodig om dat goed en precies te kunnen doen, zoals het woord solastalgie. 2

Vraag	Antwoord	Scores

22 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met de tegenstelling gevoel en verstand van Plumwoods kritiek dat dualisme binair is: gradatie/overlap tussen gevoel en verstand is niet mogelijk 1
- een uitleg met de tegenstelling gevoel en verstand van Plumwoods kritiek dat dualisme hiërarchisch is: verstand is superieur en gevoel is minderwaardig 1
- een argumentatie of het gevoel van solastalgie een rol moet hebben in klimaatdebatten, waarbij wordt ingegaan op Plumwoods kritiek op het dualisme 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Plumwood zijn dualistische tegenstellingen zoals die tussen gevoel en verstand binair. Er is geen gradatie of overlap mogelijk tussen de categorieën. Je denkt ofwel rationeel ofwel je reageert alleen maar emotioneel. Dit hokjesdenken is volgens Plumwood een enorme versimpeling van verschillen tussen mensen en het sluit allerlei nuances onterecht uit. 1
- Plumwood ziet dualistische tegenstellingen ook als hiërarchisch, met een superieure en een minderwaardige categorie. Vrouwen worden volgens Plumwood onterecht gezien als emotioneel en minderwaardig, terwijl mannen superieur zouden zijn door rationeel denken. Dit heeft geleid tot een patriarchaal westers systeem waarin verstand superieur is en gevoel minderwaardig. 1
- Ik vind dat het gevoel van solastalgie een rol moet hebben in klimaatdebatten, want ik ben het eens met Plumwoods kritiek. Door de structuur van het dualistische denken worden ook benaderingen van de natuur onderdrukt die zijn gebaseerd op gevoel. Gevoelens zoals solastalgie worden door het dualistische denken minder serieus genomen in klimaatdebatten, omdat ze niet ‘rationeel’ zouden zijn. Maar juist het gevoel niet meer thuis te zijn in je eigen omgeving wordt door veel mensen gedeeld. Als solastalgie serieus wordt genomen dan kunnen klimaatdebatten beter worden gevoerd vanuit wat mensen met elkaar delen in plaats van wat ze tegenover elkaar plaatst. Door een rationele benadering waarin bijvoorbeeld boeren zich op basis van modellen en cijfers in hun bestaan bedreigd voelen, komen mensen tegenover elkaar te staan en komen we niet verder. 1

of

- Ik vind dat het gevoel van solastalgie geen rol moet hebben in klimaatdebatten, want ik denk niet dat het helpt om tot oplossingen te komen. Voor oplossingen hebben we feiten nodig en geen gevoel: duidelijk onderzoek, harde cijfers, bewezen oplossingen. Ik denk dat de dualistische tegenstellingen die Plumwood bekritiseert daarbij juist nuttig zijn. Zo helpt het binaire onderscheid tussen natuur en cultuur bijvoorbeeld om natuurgebieden te beschermen. Ik ben het ook niet met Plumwood eens dat zo'n tegenstelling per se hiërarchisch is. Volgens haar zetten we cultuur automatisch boven natuur, maar volgens mij is het net zo vaak andersom. De tegenstelling tussen gevoel en verstand helpt ons naar mijn idee om ervoor te zorgen dat klimaatdebatten worden gevoerd op basis van verstand en wetenschappelijk onderzoek, waarbij we ons niet laten meeslepen door subjectieve gevoelens, zoals solastalgie. 1

23 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Rawls' gedachte-experiment 'de sluier van onwetendheid' met het begrip 'oorspronkelijke positie': in een gedachte-experiment denken mensen na over een rechtvaardige maatschappij, waarbij ze niet weten welke positie ze in die maatschappij zullen gaan innemen 1
- een argument dat de IJslanders het gedachte-experiment van Rawls kunnen inzetten om klimaatrechtvaardigheid te bereiken 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het gedachte-experiment 'de sluier van onwetendheid' laat zien hoe je tot een rechtvaardige samenleving kunt komen door uit te gaan van een denkbeeldige 'oorspronkelijke positie' van de deelnemers. Ze weten daarbij niet welke eigenschappen of rol ze zullen hebben in de samenleving die ze bedenken. Dit leidt volgens Rawls tot de best mogelijke verdeling van vrijheid, gelijkheid en kansen en daarmee de meest rechtvaardige samenleving. 1
- De IJslanders willen graag dat de aandacht gaat naar klimaatrechtvaardigheid, nu de gletsjer Ok is gestorven. Daarvoor kunnen ze dit gedachte-experiment van Rawls goed gebruiken. Door het innemen van de oorspronkelijke positie, achter de sluier van onwetendheid, kunnen ze gaan nadenken over een rechtvaardigere inrichting van de maatschappij. De ongelijke verdeling van hulpbronnen, overconsumptie, de uitstoot van broeikasgassen en de ongelijk verdeelde nadelige gevolgen van milieuproblemen wereldwijd hebben allemaal bijgedragen aan het sterven van Ok. Vanuit de oorspronkelijke positie zouden de IJslanders kunnen komen tot een eerlijke herverdeling van klimaatbelasting, waarin ook de belangen van toekomstige generaties worden meegenomen. 1

24 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argument voor de inzet voor klimaatrechtvaardigheid van de IJslanders, met Shiva's holistische benadering van natuurbeheer, waarbij mensen een integraal onderdeel van de natuurlijke omgeving zijn / welzijn nauw verbonden is met de gezondheid van de planeet / de relatie met de natuurlijke wereld is gebaseerd op wederzijdse afhankelijkheid en respect en niet op overheersing en uitbuiting.

voorbeeld van een goed antwoord:
De IJslanders hebben met hun ceremonie voor Ok laten zien dat hun relatie met de natuurlijke wereld er een is van wederzijdse afhankelijkheid en respect en niet van overheersing en uitbuiting. Ze gaan er net als Shiva van uit dat mensen een integraal onderdeel zijn van de natuurlijke omgeving en dat ons welzijn nauw verbonden is met de gezondheid van de planeet. De kracht van lokale gemeenschappen en hun begrip van hun eigen ecosysteem kunnen volgens Shiva duurzame, veerkrachtige en welvarende samenlevingen creëren, die zijn aangepast aan de lokale omstandigheden, zoals die van IJsland.

25 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat mensen volgens Kants opvatting van de rede geen plichten hebben ten opzichte van gletsjers, omdat we volgens Kant alleen plichten kunnen hebben ten opzichte van autonome/zelfbewuste/redelijke wezens zoals de mens en niet naar wat bestaat in de natuur.

voorbeeld van een goed antwoord:
Volgens Kant hebben mensen geen plichten ten opzichte van gletsjers, omdat we volgens zijn opvatting van de rede alleen plichten kunnen hebben ten opzichte van redelijke, rationele wezens, zoals de mens, en niet ten opzichte van wat bestaat in de natuur. Wat bestaat als natuur, zoals dieren of gletsjers, heeft geen rede volgens Kant, en daarmee ook geen intrinsieke waarde of rechten, en mensen hebben in dat opzicht ook geen plichten ten opzichte van gletsjers.

26 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat tekst 6 kan aansluiten bij de zorgethiek van Donovan en Adams die de emoties bij / de relatie tot de gletsjer laten meewegen in de ethiek.

voorbeeld van een goed antwoord:
In tekst 6 wordt gesproken over buitenlanders die geïnteresseerd zijn in gletsjers, maar er eigenlijk geen band mee hebben. Dit in tegenstelling tot de IJslanders, die wel een speciale emotionele band met gletsjer Ok hebben. Volgens de zorgethiek van Donovan en Adams zouden de relatie met de gletsjer en de emoties die daarbij een rol spelen van belang zijn voor het bepalen van onze morele relatie tot onze omgeving en ook tot Ok.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

Opgave 1 The Biggest Little Farm

tekst 1	https://cinemagazine.nl/the-biggest-little-farm-2018-recensie/, datum onbekend

Opgave 2 De wolf in Nederland

afbeelding	Shutterstock, WildMedia, 2021
tekst 2	https://www.natuurmonumenten.nl/wennen-aan-de-wolf/wolf-hoort-in-nederland, datum onbekend
tekst 3	https://nos.nl/artikel/2484693-afgeschoten-drentse-wolf-doodde-in-een-halfjaar-meer-dan-honderd-schapen, 29 juli 2023
tekst 4	Aldo Leopold, Denken als een berg. Een jaar rond op de zandgronden, Noordboek 2024

Opgave 3 Niet Ok

tekst 5	https://www.bbc.com/news/world-europe-49345912, 18 augustus 2019
tekst 6	Not Ok (A Little Movie About a Small Glacier at the End of the World), 2018